

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	29 GORFFENAF 2019
TEITL	ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD AR Y CYFARFOD A GYNHALIWDYD AR 12 GORFFENAF 2019
AWDUR	CYNGHORYDD JOHN BRYNMOR HUGHES
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Cynhaliwyd cyfarfod y Gweithgor ar 12 Gorffennaf 2019 gyda Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y Cyngorydd John Brynmor Hughes a'r Cyngorwyr Alwyn Gruffydd, Dewi Roberts, Berwyn Parry Jones, Sharon Warnes (Aelod Lleyg), Luned Fôn Jones (Rheolwr Archwilio) a David Lloyd-Williams (Uwch Archwiliwr) yn bresennol.
- 1.2 Penderfynwyd yn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd ar 13 Mehefin alw'r swyddogion a'r Aelodau Cabinet perthnasol ynghlwm â'r archwiliadau dilyniant gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau. Gwahoddwyd yr Aelodau Cabinet perthnasol i'r archwiliadau yn Nhabl 1 isod i'r Gweithgor, ynghyd â'r swyddogion perthnasol.

Tabl 1

METHIANT I ADRODD AR GYNNYDD AR Y GWEITHREDIADAU CYTUNEDIG YN DEILLIO O'R ADRODDIAD GWREIDDIOL	
TEITL	ADRAN
Trefniadau ar gyfer Plant yn Gadael Gofal	Plant a Chefnogi Teuluoedd
Manddaliadau	Amgylchedd
Targedau Ailgylchu	Priffyrdd a Bwrdeistrefol

- 1.3 Yr adroddiadau a dderbyniodd sylw'r Gweithgor oedd:

Tabl 2

TEITL	ADRAN	LEFEL SICRWYDD
Tanciau Diesel a Rheoli Diesel	Priffyrdd a Bwrdeistrefol	Cyfyngedig
Trefniadau Diogelu – Sefydliadau	Corfforaethol	Cyfyngedig
Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol	Corfforaethol	Cyfyngedig

- 1.4 Mynychodd swyddogion addas i drafod yr adroddiadau

2. TREFNIADAU AR GYFER PLANT YN GADAEI GOFAL

2.1 Yn dilyn adroddiad archwilio a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2018, cytunwyd ar y canlynol i liniaru risg:

Risg	Gweithrediad a Gytunwyd	Cyfrifoldeb Gweithredu	Amserlen Gweithredu
Cofnodion anghyflawn	Cadw cofnodion o drafodaethau cyfarfodydd "Pan Fyddai'n Barod" ar WCCIS.	Swyddog Adnoddau Ôl-Ofal	01/04/2018

2.2 Cynhaliwyd y dilyniant ym mlwyddyn ariannol 2018/19 a serch y ffaith yr anfonwyd dau e-bost yn gofyn am gynnydd a thystiolaeth ar weithrediad, ni dderbyniwyd ymateb. Bu i'r adroddiad archwilio wreiddiol dderbyn barn archwilio "B".

2.3 Croesawyd David Owen, Rheolwr Tîm Ôl 16 a Gwyneth Thomas, Swyddog Adnoddau Ôl Ofal i'r gweithgor.

2.4 Eglurodd y Rheolwr Archwilio gefndir y cynllun 'Pan fyddai'n Barod' sy'n galluogi gofal maeth i barhau i blant hyd nes maent yn 21 oed neu yn 'barod i symud ymlaen'. Eglurodd bod system gyfrifiadurol newydd WCCIS ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol lle mae datblygiadau a diweddariadau yn parhau ac o bosib wedi cyfrannu at yr oedi mewn ymateb. Ategodd y swyddogion fod yr amserlen ar adeg o'r flwyddyn ddaeth y cais am adborth yn brysur ofnadwy lle roedd rhaid blaenoriaethu gwaith craidd y cynllun megis rhoi cymorth i blant baratoi i fynychu'r brifysgol drwy drefnu llety, cardiau teithio a benthyciadau myfyrwyr ar eu cyfer. Sicrhawyd fod y gwaith yn cael ei wneud ond heb ei gofnodi yn unol â'r cam gweithredu.

2.5 Eglurodd Rheolwr Tîm Ôl 16 eu bod wedi croesawu'r gweithred gan egluro eu bod wedi addasu ychydig a tynhau'r broses o adolygu ar y cynllun 'Pan Fyddai'n Barod' drwy gydweithio efo'r gweithiwr cymdeithasol sy'n cofnodi ar WCCIS. Ychwanegodd y Swyddog Adnoddau Ôl Ofal ei bod wedi creu llythyr i'w anfon i aelodau'r cynllun yn cynnwys elfennau megis y 'living together agreement'. Eglurodd fod y terminoleg a ddefnyddir (e.e. lletywr) yn gallu rhoi cam argraff o'r cynllun a poeni'r plant ar adegau. Eglurodd bod y cyfleoedd sydd ar gael i'r plant yn llawer mwy eang a nifer o lwyddiannau wedi deillio o'r cynllun gan gynnwys sicrhau cartrefi, llety, cyflogaeth ac annibyniaeth llwyr wrth adael y cynllun.

2.6 Roedd Archwilio Mewnol a'r Gweithgor yn cydnabod yr ymdrech gan y tîm Ôl 16 ac yn ganmoladwy o'r llwyddiant a'r cyfleoedd mae'n ddarparu i unigolion na fuasai'n bosib heb y cynllun. Ategodd y Rheolwr Archwilio mai'r ffaith fod y gwaith wedi ei gwblhau sy'n bwysig yn y sefyllfa yma. Nododd y Rheolwr Ôl Ofal bod misoedd Mawrth, Awst a Medi yn ofnadwy o brysur a bod Gorffennaf a Rhagfyr yn adegau distawach pryd fyddai'n haws iddynt lunio ymateb boddhaol i gais y Pwyllgor.

2.7 Diolchwyd i'r Swyddogion am fynychu'r cyfarfod ac am ddiweddarau'r Gweithgor am y datblygiadau yn y maes a'r trefniadau sydd ar waith.

3. MANDDALIADAU

3.1 Yn dilyn adroddiad archwilio a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2018, cytunwyd ar y canlynol i liniaru risg:

Risg	Gweithrediad a Gytunwyd	Cyfrifoldeb Gweithredu	Amserlen Gweithredu
Diffyg rheolaeth gyllidebol	Uned Incwm a'r Gwasanaeth Eiddo i gytuno ar y paramedrau ar gyfer adroddiadau rheolaeth gyllidebol.	Rheolwr Stadau a Rheolwr Incwm	30/04/18
Diffyg rheolaeth dros denantiaeth a chytundebau	Mabwysiadu system TF ar gyfer rheoli prydlesi.	Rheolwr Stadau	30/09/18
Diffyg cyfathrebu	Uned Incwm a'r Gwasanaeth Eiddo i gyfarfod yn chwarterol er mwyn trafod sefyllfa'r cytundebau, gan gynnwys dyledion.	Rheolwr Stadau a Rheolwr Incwm	30/06/18

3.2 Cynhaliwyd y dilyniant ym mlwyddyn ariannol 2018/19 a serch y ffaith yr anfonwyd dau e-bost yn gofyn am gynnydd a thystiolaeth ar weithrediad, ni dderbyniwyd ymateb. Bu i'r adroddiad archwilio wreiddiol dderbyn barn archwilio "Ch" a bu gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau a gynhaliwyd ym mis Mehefin 2018.

3.3 Croesawyd y Rheolwr Stadau i'r Gweithgor. Eglurodd y Rheolwr Archwilio bod canlyniad archwiliad arall wedi cadarnhau gweithrediad mewn perthynas â bilio cylchol. Fodd bynnag nid oedd unrhyw ddiweddariad wedi ei dderbyn ynglŷn a'r camau eraill er bod ceisiadau pellach am gynnydd wedi eu cyflwyno ym mis Tachwedd a Mawrth.

3.4 Ymddiheurodd y Rheolwr Stadau am y diffyg cyfathrebu a diweddarau. Ategodd nad oedd y diffyg ymateb cyfystyr â diffyg gweithredu. Mae diffygion wedi eu hadnabod a bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi helpu i dynnu sylw at rai ohonynt. Eglurodd bod manddaliadau wedi derbyn sylw sylweddol yn ystod y flwyddyn gydag adroddiadau wedi eu cyflwyno i'r Cabinet a'r pwyllgor craffu.

3.5 O ran yr elfen colled ariannol eglurodd y Rheolwr Archwilio fod y Gwasanaeth Incwm wedi gwneud addasiadau ar hyn gan gyflwyno trefn wirio newydd a trefniant chwarterol i sicrhau fod rheolaeth gyllidebol yn gywir a pherthnasol. Mynegodd y Rheolwr Stadau fod y trefniant presennol wedi bodoli ers dros 50 mlynedd mewn rhai achosion ac maent wedi addasu'r geirfa lle gellir.

- 3.6 O ran yr agwedd tenantiaeth, eglurodd y Rheolwr Stadau fod mabwysiadu system newydd rheoli Prydlesi sef TF (Tech Forge) wedi bod ar y gweill ers cryn amser ac wedi ei gwblhau'n ddiweddar. Bydd y system yn crynhoi dyddiadau perthnasol a darparu allbwn a fydd o gymorth wrth reoli rhaglen waith a rhoi sylw amserol i'r stadau perthnasol. Holodd y Rheolwr Archwilio os oes modd darparu adroddiad o'r system ar gyfer y gwasanaeth Incwm ond nid oedd yr elfen yma ar gael ar hyn o bryd yn ôl y Rheolwr Stadau. Ychwanegodd y Rheolwr Stadau fod dwy elfen wedi derbyn sylw. Mae cynllunio ar gyfer y dyfodol mewn ffordd wahanol yn un ffrwd â threfniadau i dynhau ar anfonebu. Mae hyn wedi derbyn sylw drwy gyfarfodydd rheolaidd gyda'r gwasanaeth Incwm i wirio bod eu cyfarwyddiadau anfonebu yn cyd fynd â'r hyn y dylent fod yn unol â chytundeb y tenantiaid. Yr ail gam yw ymateb i ddiffyg taliad. Os nad oedd yr anfoneb yn cael ei chreu yn wreiddiol, y canlyniad oedd nad oedd diffyg talu yn cael ei amlygu.
- 3.7 Yn dilyn ymholiad gan Aelod o'r Gweithgor, eglurodd y Rheolwr Archwilio mai'r bwriad oedd ceisio gweithredu'n hunangynhaliol ond nad yw hyn wedi ei wireddu hyd yma. Ymatebodd y Rheolwr Stadau drwy egluro fod y stadau yn hunan ariannu mewn perthynas â chostau a gwariant ond nad oes cydnabyddiaeth i'r gwerth sydd wedi ei gloi i fyny yn y daliad.
- 3.8 Ymholodd y Gweithgor am y sefyllfa staffio ac os ydynt wedi cyfrannu at y diffygion. Eglurodd y Rheolwr Stadau nad oedd sylw digonol yn cael ei roi i fanddaliadau ac ychydig iawn o adnoddau staffio oedd wedi eu buddsoddi yn ystod y 10 mlynedd diwethaf. Ategodd fod yr adroddiad Archwilio wedi tynnu sylw at nifer o ddiffygion ac o ganlyniad wedi cyfrannu at raglenni gwaith ac amser staff yn cael ei neilltuo mewn modd gwahanol. Ychwanegodd y Rheolwr Archwilio fod Manddaliadau wedi ei gynnwys yng nghynllun Archwilio Mewnol yn y flwyddyn ariannol gyfredol a fyddai'n rhoi cyfle i ail ymweld.
- 3.9 Diolchwyd i'r Rheolwr Stadau am fynychu'r cyfarfod ac am ddiweddarau'r Gweithgor am y datblygiadau ers pan ryddhawyd yr adroddiad archwilio a'r trefniadau sydd eisoes ar waith. Awgrymodd y Gweithgor y dylid ystyried rhaglennu gwaith fel bod un swyddog yn gyfrifol am fanddaliadau i gysoni a thacluso'r trefniadau ac annog magu perthynas a'r tenantiaid.

4. TARGEDAU AILGYLCHU

4.1 Yn dilyn adroddiad archwilio a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2018, cytunwyd ar y canlynol i liniaru risg:

Risg	Gweithrediad a Gytunwyd	Cyfrifoldeb Gweithredu	Amserlen Gweithredu
Methiant i ailgylchu eitemau swmpus.	Cynyddu ymwybyddiaeth o gynlluniau megis casgliadau swmpus er mwyn cynyddu incwm a atal tipio slei bach.	Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu	Tachwedd 2018
Diffyg ymwybyddiaeth o anghenion y cyhoedd yn arwain at wastraff yn cael eu gwaredu mewn bin Gwyrdd yn hytrach na mewn Canolfan Ailgylchu neu dipio slei bach.	Adolygu Trefniadau Goramser gweithwyr y Canolfannau Ailgylchu.	Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu	Tachwedd 2018
Diffyg cyfathrebu yn arwain at y cyhoedd ddim yn ymwybodol o'r trefniadau ailgylchu.	Cynyddu ymwybyddiaeth o'r Canolfannau Ailgylchu i atal tipio slei bach a gwastraff/eitemau mawr yn cael eu gwaredu mewn bin gwyrdd.	Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu	Tachwedd 2018
	Parhau gydag ymgyrchoedd i annog trigolion i gynyddu faint o wastraff maent yn ailgylchu a lleihau'r cyfanswm o wastraff gweddilliol.		Parhaol
Gwaredu gormod o wastraff i dirlenwi yn arwain at gosb ariannol.	Herio cwsmeriaid gwastraff masnachol i gynyddu faint o wastraff maent yn ailgylchu a lleihau'r gwastraff gweddilliol a dirlenwir.	Uwch Reolwr Gwastraff a Chomisiynu	Tachwedd 2018

4.2 Cynhaliwyd y dilyniant ym mlwyddyn ariannol 2018/19 a serch y ffaith yr anfonwyd dau e-bost yn gofyn am gynnydd a thystiolaeth ar weithrediad, ni dderbyniwyd ymateb. Bu i'r adroddiad archwilio wreiddiol dderbyn barn archwilio "B".

- 4.3 Croesawyd y Rheolwr Fflyd i'r Gweithgor a oedd yn mynychu i dderbyn sylwadau ar ran y Pennaeth Dros Dro nad oedd yn gallu mynychu oherwydd ei fod yn mynychu Canolfan Asesu ar y diwrnod. Eglurodd y Rheolwr Archwilio y sefyllfa staff o fewn yr Adran lle roedd y Pennaeth a dau o'r Uwch Reolwyr wedi gadael eu swyddi yn ddiweddar. Roedd y Rheolwr Archwilio eisoes wedi cyfarfod â'r Pennaeth Dros Dro a derbyn adroddiad yn cadarnhau'r diffyg ymateb a'r ffaith fod trawsnewid o fewn yr adran heb helpu. Ategodd y Pennaeth Dros Dro fod e-byst yn hawdd i'w methu a gofynnyd os fyddai'n bosib derbyn galwad ffôn yn y dyfodol.
- 4.4 Roedd y Pennaeth Dros Dro wedi paratoi sylwadau ar gyfer y camau gweithredu a rhannwyd rhain gydag aelodau'r Gweithgor. Trafodwyd y sylwadau ac roedd y Gweithgor o'r farn fod cyrraedd cydbwysedd rhwng atal tipio a chael incwm yn anodd. Mae diwylliant yn chwarae rhan allweddol yn anffodus ac nid yw'n bosib na'n ymarferol i geisio atal tipio slei bach ar pob achlysur.
- 4.5 Derbynniwyd cais gan y Pennaeth Dros Dro i Archwilio Mewnol eu cynorthwyo gyda'r sefyllfa o ran rheoli goramser. Cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio y byddai ffocws ar hyn eleni a bod archwiliad eisoes wedi ei rhaglennu. Yn ychwanegol, cadarnhaodd y Rheolwr Fflyd bod gweithwyr Ardal Dwyfor eisoes wedi newid yn ôl i weithio pum diwrnod ac ardal Arfon i ddilyn yn fuan.

5. TANCIAU DIESEL A RHEOLI DIESEL

5.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Yn dilyn archwiliad gan BSI yn ystod Tachwedd 2016, adroddwyd nad oedd Gwynedd yn cydymffurfio â safonau ISO14001 (Rheolaeth Amgylcheddol). Mewn ymateb, comisiynwyd cwmni Phoenix Forecourt Services (PFS) i gynnal asesiad o'r holl danciau tanwydd ar safleoedd Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn ystod Ebrill a Mai 2017. Amlygwyd safon gwael y tanciau yn yr adroddiad gan nodi argymhellion i'r Adran weithredu arnynt. Hyd yma nid yw'n ymddangos fod y mwyafrif o'r argymhellion wedi eu gweithredu ac ymddengys nad oedd y staff ar y safleoedd yn ymwybodol pwy oedd â'r cyfrifoldeb, nac yn barod i dderbyn cyfrifoldeb.

Yn ystod yr ymweliadau gwelwyd fod cyflwr gwael ar rai o'r tanciau a'r cyfarpar, megis y darllenwyr cyfaint a'r larymau, ond wrth drafod â staff nid yw'n glir pwy sydd â'r cyfrifoldeb am eu cynnal. Nid oes trefn amlwg er mwyn glanhau, gofalu a chynnal a chadw'r tanciau ac ymddengys nad oes cyfathrebu clir rhwng y Gwasanaethau o fewn yr Adran.

Mynegodd un rheolwr safle ei bryder am gyflwr y tanc a'r system draeniau ar y safle ac nid yw'n fodlon derbyn cyfrifoldeb gan ei fod wedi rhannu ei bryderon sawl gwaith a heb dderbyn ymateb boddhaol. Ategwyd hyn mewn adroddiad ar gyflwr y lleoliadau tanwydd gan y Rheolwr Fflyd ar y cyd â'r Peiriannydd Cynorthwyol Sicrwydd Ansawdd Amgylcheddol. Nodir yn yr adroddiad fod archwiliad iechyd a diogelwch o'r Safle yn Chwefror 2008 wedi argymhell digomisiynu'r tanc cyn gynted â phosib. Serch hynny mae'r tanc yn parhau i gael ei ddefnyddio.

Mae darllenwyr cyfaint digidol wedi eu gosod ar yr holl danciau sy'n rhan o'r system a weithredir gan y Gwasanaeth Fflyd. Mae'r Gwasanaeth yn monitro'r data a gesglir gan y darllenwyr yma ac yn ei ddefnyddio i osod isafswm stoc (re-order level) ac yna archebu cyflenwad newydd o danwydd fel yr angen. Nid yw'r safleoedd na'u staff yn rhan o'r broses yma. O ganlyniad nid oes unrhyw wiriadau yn cael eu gwneud pan fydd y cyflenwadau yn cyrraedd y safleoedd. Pan dderbynnir anfoneb, mae'r Gwasanaeth Fflyd yn gwirio'r cyfanswm a nodir arno a'i gymharu gyda darlleniad y darllenwr ar gychwyn y diwrnod derbyniwyd y cyflenwad.

Mae hyn yn rhoi darlun bras o gyfaint y tanwydd yn y tanc a'r gwagle ynddo er mwyn gwirio fod y cyflenwad a nodir ar yr anfoneb yn gywir. Mae staff ar y safleoedd wedi codi pryder ynglŷn â'r drefn gan nad oes tocyn digidol yn cael ei ddarparu ar pob achlysur gan yrrwr y cyflenwr i nodi cyfaint y cyflenwad yn fanwl.

Ymddengys nad yw nifer o'r darllenwyr yn darparu darlleniadau cywir, roedd y darllenwr digidol yn Afonwen yn dangos darlleniadau a oedd yn codi a gostwng 100 litr yn ystod yr ymweliad, a'r darllenwr analog cyfochr yn nodi cyfanswm oedd oddeutu 900 litr yn wahanol iddo. Holwyd y Rheolwyr Safle am hyn a nodwyd nad oedd ganddynt ffydd yn y darllenwyr, a bod tanc Ffridd Rasmus wedi gwagio ar un achlysur er bod y darllenwr yn nodi fod digon ar ôl.

Mae'r Rheolwr Fflyd eisoes wedi cynllunio i gyflwyno trefn newydd pan dderbynnir disel ar y safleoedd lle mae bwriad i aelod o staff gwrdd â gyrrwr y darparwr a dilyn camau penodol gan gwblhau rhestr wirio bwrpasol.

Defnyddir system ffob ar gyfer y rhan fwyaf o gerbydau'r fflyd lle mae'r gyrwyr yn sganio ffob unigryw a bwydo rhif odomedr y cerbyd i mewn. Mae'r meddalwedd Timeplan sy'n rheoli'r system yn penderfynu os yw'r cofnod yn ddilys er mwyn rhyddhau tanwydd. Nid yw rhai cerbydau megis lorïau gritio a cherbydau glanhau stryd (Sweepers) yn cynnwys odomedr felly nid yw'r rheolaeth mor gadarn ar gyfer y cerbydau yma. Mewn theori mae'r system yn rheoliad digonol ond ni all roi sicrwydd llawn oherwydd y ddibyniaeth ar staff i ymrwymo i'w weithredu yn gywir o ran y ffobiâu a'r cofnod odomedr.

Gwelwyd fod 'Spill Kits' yn bresennol ar bob safle ond fod yr offer wedi ei gadw mewn storfa o fewn y Depo yn Afonwen yn hytrach na mewn lleoliad ymarferol ger ochr y tanc. Mae tanciau'r safleoedd eraill yn cynnwys adran wedi eu diogelu rhag y tywydd lle mae'r pwmp a'r elfennau trydanol wedi eu lleoli, cedwir y 'Spill Kit' yn y rhan yma hefyd. Gwelwyd ar safle Cibyn fod sbwriel yn y cynhwysydd sy'n dal y 'kit'.

- 5.2 Eglurodd y Rheolwr Fflyd fod y lefel cyfrifoldebau yn anodd o ran y safleoedd penodol, cyfrifoldebau'r Gwasanaeth Fflyd a'r Gwasanaethau Priffyrdd a Bwrdeistrefol. Roedd y Pennaeth Dros Dro wedi paratoi sylwadau yn erbyn y camau gweithredu ac adroddwyd rhain i'r Gweithgor. Roedd y Gweithgor yn bryderus iawn am y diffyg gweithredu ynglŷn ag un tanc a'r cyfrifoldeb o ran aelodau staff. Nododd y Rheolwr Fflyd fod trefn adrodd a chyfathrebu gwell wedi ei phwysleisio a threfn newydd ar y gweill gan y Gwasanaeth Fflyd ynglŷn ac archebu a storio tanwydd ac adrodd ar ddiffygion. Mae cynlluniau ar waith ar sail blaenoriaeth er mwyn newid y tanciau.

Ategodd nad cyfnewid y tanciau yw'r unig waith a bod gwaith sylweddol o ran gwella'r systemau draenio yn angenrheidiol er mwyn cydymffurfio a gofynion lechyd Amgylcheddol a Chyfoeth Naturiol Cymru. I'r perwyl hyn mae gwaith cynllunio gyda YGC (Ymgynghoriaeth Gwynedd) eisoes wedi cychwyn ar un safle.

- 5.3 Ymholodd Aelod o'r Gweithgor ynglŷn ag ystyried cardiau tanwydd er mwyn osgoi yr angen i gynllunio a rheoli tanciau a'r oblygiadau amgylcheddol posib. Ymatebodd y Rheolwr Fflyd yn nodi mai'r cost ychwanegol yw'r prif ffactor gan fod yr arbediad o tua £0.05 y litr yn sylweddol iawn pan yn ystyried maint fflyd y cyngor sydd oddeutu 450 o gerbydau a'r milltioredd uchel caiff eu teithio. Mae cardiau tanwydd ar gael mewn argyfwng hefyd a defnyddir rhain gan rai aelodau staff yn ddibynnol ar eu swyddi, lleoliad gwaith a'r cerbyd. Yn dilyn yr Archwiliad ychwanegodd eu bod yn ceisio osgoi sefyllfaeoedd tebyg yn y dyfodol, ac yn trafod a'r cyfrifwyr er mwyn defnyddio model dibrisio ar gyfer y tanciau. Byddai hyn yn sicrhau fod arian ar gael o fewn y gyllideb i adnewyddu pan fydd angen. Yn ychwanegol mae trefn o archwilio'n fisol yn dod yn rhan o waith y Rheolwr Safle ac adroddiad allanol wedi eu amlinellu yn flynyddol neu o leiaf pob tair mlynedd yn ddibynnol ar y safle a'r cynnydd.
- 5.4 Amlinellwyd y broses newydd gan y gwasanaeth fflyd yn ystod yr Archwiliad ond nid yw'n llawn weithredol hyd yma oherwydd y sefyllfa staffio a diffyg uwch reolwr er mwyn rhaeadru'r gwybodaeth. Cadarnhaodd y Rheolwr Fflyd fod pob trefn newydd yn eu lle yn barod i'w gweithredu.
- 5.5 Diolchwyd i'r Rheolwr Fflyd am drafodaeth agored a'r cynlluniau sydd ar droed i wella rheolaethau.

6. TREFNIADAU DIOGELU - SEFYDLIADAU

6.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Gwelwyd yn gyffredinol bod ymwybyddiaeth o faterion diogelu, ond bod lle i wella ar godi ymwybyddiaeth ymhellach. Fel rhan o gynllun archwilio 2018-19 archwiliwyd sampl o ganolfannau hamdden y Cyngor, cartrefi preswyl, traethau ac harbyrau. O fewn y rhaglen archwilio, fe archwiliwyd trefniadau diogelu megis polisiau diogelu, hyfforddiant a dadleniadau gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (GDG/DBS). Gweler isod grynodedb o'r darganfyddiadau.

Canolfannau Hamdden

Roedd pob canolfan yn dilyn polisi corfforaethol y Cyngor. Mae diogelu yn cael ei gynnwys fel rhan o anwythiad pob aelod o staff newydd, a cynhelir hyfforddiant dros gyfnod y Nadolig tra mae'r canolfannau ar gau i'r cyhoedd. Nid oedd gan ddwy o'r canolfannau bosteri diogelu corfforaethol ond fe drefnwyd bod posterï yn cael eu hanfon iddynt yn dilyn yr ymweliadau.

Gwiriwyd cofnodion hyfforddiant modiwlau e-ddysgu ar gyfer staff y canolfannau. Ar gyfer un o'r canolfannau roedd 9 aelod o staff o sampl o 10 wedi cwblhau'r modiwlau 'Diogelu Oedolion', 'Amddiffyn a Diogelu Plant' a 'Cam-drin Domestig' yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf.

Nifer fechan o'r canolfannau eraill oedd wedi cwblhau'r modiwlau. Eglurodd un Rheolwr ar Ddyletswydd bod yr hyfforddiant yma yn mynd rhagddo a bod bwriad i gael y gweithwyr i gwblhau'r hyfforddiant yn yr wythnosau nesaf.

Detolwyd sampl o swyddogion o'r pedair canolfan a gwelwyd bod gan bob un ohonynt ddadleniadau GDG cyfredol oni bai am ddau ohonynt oedd yn y broses o'u hadnewyddu.

Yn ogystal, roedd pob canolfan yn arddangos posteri yn hysbysu unigolion i beidio tynnu lluniau cyhoeddus, gan fod rhaid cwblhau ffurflen wrpasol os am wneud hyn. Mae staff y canolfannau hamdden yn ymwybodol o'r trefniadau a'r camau i'w cymryd petai achos o'r fath yn digwydd.

Cartrefi Preswyl

Roedd pob cartref yn dilyn polisi corfforaethol y Cyngor. Gwelwyd mai polisi dyddiedig Gorffennaf 2013 oedd mewn un Cartref, er bod y polisi eisoes wedi cael ei adolygu ym mis Medi 2017. Mae'r Rheolwraig wedi sicrhau bod polisi cyfredol nawr ar gael i'r gweithwyr. Roedd posteri diogelu i'w gweld ym mhob cartref.

Nid oedd pob aelod o staff wedi derbyn hyfforddiant diogelu oedolion bregus, a darganfuwyd achosion ble roedd angen ei adnewyddu. Dylai'r gweithwyr dderbyn hyfforddiant ystafell ddosbarth ar gyfer diogelu pob 3 mlynedd. Roedd hyfforddiant amryw o staff yn dyddio yn ôl mwy na'r cyfnod 3 blynedd gyda rhai yn dyddio yn ôl i 2010. Yn yr achos yma roedd y Rheolwraig yn ymwybodol o'r sefyllfa a gwelwyd ei bod wedi trefnu hyfforddiant diogelu i 13 aelod o staff yn ystod y flwyddyn i ddod.

Gwiriwyd cofnodion hyfforddi e-ddysgu gan gynnwys modiwlau 'Cam-drin Domestig', 'Diogelu Oedolion' ac 'Amddiffyn a Diogelu Plant', nifer fechan o swyddogion y cartrefi oedd wedi cwblhau'r modiwlau yma ar adeg yr archwiliadau. Roedd y Rheolwyr yn ymwybodol o'r angen i gwblhau'r modiwlau yma, nododd un ohonynt y trafferthion maent wedi gael i sicrhau mynediad i bob aelod o staff a hefyd yr angen i sicrhau cyflenwad o staff ar ddyletswydd tra mae eraill yn cwblhau'r modiwlau. Nid yw'n angenrheidiol i staff gwblhau'r modiwlau diogelu gan eu bod eisoes yn derbyn hyfforddiant wyneb yn wyneb ond o ran y modiwl 'Cam-drin Domestig' mae'n angenrheidiol i bob aelod o staff y Cyngor i gwblhau'r modiwl.

Detolwyd sampl o swyddogion o'r pedwar cartref a gwelwyd bod gan bob un ohonynt ddadleniad GDG cyfredol.

Traethau ac Harbyrau

Roedd poster diogelu yn weledol mewn un o'r Porthladdoedd ac un o'r traethau a ymwelwyd â hwy yn unig. Holwyd y gweithwyr maes ar y traethau, y rhan helaeth yn rhai tymhorol, am negeseuon a chyfleoedd hyfforddiant corfforaethol megis 'Cam-drin Domestig' a diogelu ond mynegwyd nad oeddynt yn ymwybodol am e-ddysgu a'r angen statudol i gwblhau hyfforddiant 'Cam-drin Domestig' arno.

- 6.3 Eglurodd y Rheolwr Archwilio yr archwiliad gwreiddiol ac ychydig o gefndir y cynllun a'r polisi.
- 6.4 Roedd Emlyn Jones wedi ei benodi fel Cadeirydd y Panel gweithredol Diogelu ac eglurodd fod ei ddiffyg dealltwriaeth yn helpu i ofyn y cwestiynnau sydd angen ac o bosib i ddod o ongl y pobl yr ydym yn ceisio addysgu/dargedu. Roedd o'r farn 'A yw pobl yn Ddiogel' yw'r cwestiwn y dylai gael ei ofyn. Mae 'Diogelu' yn ran o swydd ddisgrifiad pob aelod staff ac mae angen i'r holl staff ddeall a derbyn y cyfrifoldeb yma a deall y drefn briodol a rhannu'r wybodaeth a'r drefn. Hyn yw'r nod yn syml iawn ac mae wedi cymryd amser i geisio sefydlu hyn ac i'r grŵp sylweddoli mai proses syml sydd angen er mwyn cael pobl i ddeall ac ymddiried yn y drefn. Ychwanegodd Cadeirydd y Panel Gweithredol fod y broses o wneud y galwad i'r rhif ar y poster yn effeithiol cyn belled bod y manylion yn glir a bod gwybodaeth ddigonol yn cael ei roi er mwyn i'r swyddogion/timau perthnasol weithredu. Ategodd ei bod yn bwysig i'r bobl sy'n fodlon ffonio i wybod fod angen digon o wybodaeth er mwyn sicrhau a galluogi gweithrediad. Roedd Aelod o'r Gweithgor yn ymwybodol fod pobl yn ofnus o'r oblygiadau o gysylltu a ddim eisiau bod yn rhan o achos llys neu rhoi tystiolaeth. Sicrhaodd Cadeirydd y Panel Gweithredol fod posib gwneud y broses yn gwbl anhysbys ond efallai nad ydynt yn ymwybodol o hyn. O ganlyniad mae'r Panel Gweithredol yn y broses o lunio neges effeithiol cyn trosglwyddo i'r Tîm Cyfathrebu er mwyn lledaenu'r neges a diweddarau'r posteri a'r cardiau a ddefnyddir. Er mwyn sicrhau fod y Panel Gweithredol yn cyflawni ei bwrpas yn effeithiol gwahoddwyd pob adran i gwrdd i rannu eu safbwyntiau a'u anghenion hwy er mwyn adrodd a gweithredu yn hytrach nag ail adrodd gwaith sydd eisoes wedi ei adrodd.
- 6.5 Yn dilyn ymholiad mewn perthynas â'r modiwlau a gwblheir gan staff, roedd Cadeirydd y Panel Gweithredol yn bryderus am y drefn yma gan nad yw'n ychwanegu gwerth. Roedd o'r farn y dylai fod yn rhan o'r deunyddiau yn hytrach na cwrs unwaith. Nid yw'r angen am y broses yn gorffen – mae'n broses hollol barhaus. Ychwanegodd fod rhaglen waith y Panel yn cael ei ffurfio ar hyn o bryd a bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Panel Diogelu Strategol.
- 6.6 Mynegodd Cadeirydd y Panel bod y nifer o gyfeiriadau wedi cynyddu yn ystod y flwyddyn ddiwethaf ond yr her fydd penderfynu sut y byddai llwyddiant yn cael ei fesur gan fod mesur ymwybyddiaeth yn anodd.
- 6.7 Diolchwyd i Cadeirydd y Panel Gweithredol Diogelulam fynychu'r cyfarfod.

7. RHEOLIAD DIOGELU DATA CYFFREDINOL

7.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Rhoddir lefel sicrwydd "Cyfyngedig" i'r adroddiad oherwydd ym marn yr Archwiliwr mae'r Cyngor yn agored i risgiau megis effaith ar enw da, colled ariannol ac o bosib achosion cyfreithiol yn digwydd o ganlyniad i ddiwyddiadau megis data personol yn cael ei rhyddhau ar gam a/neu fod y Cyngor yn derbyn dirwy oherwydd diffyg cydymffurfiaeth. Fodd bynnag, mae'r gwasanaeth o'r farn bod yr effaith yn is na sylweddol iawn. Ar hyn o bryd nid oes unrhyw brawf ar sut y bydd y Comisiynydd Gwybodaeth yn dirwyo o dan y drefn newydd - credir bod y ffactor anrhagweledig yma yn golygu ansicrwydd ac yn uchafu'r risg.

Darganfuwyd bod y sylfaen cynllunio a dosbarthu gwybodaeth ar y rheoliad diogelu data cyffredinol wedi cael ei sefydlu gan y Cyngor. Mae Swyddog Diogelu Data wedi cael ei phenodi a chynllun gweithredu corfforaethol a rhaglen waith i'r adrannau yn bodoli.

Gwelwyd hefyd bod hyfforddiant codi ymwybyddiaeth staff wedi'i redeg ac mae'r gwasanaeth wedi dosbarthu'r holl wybodaeth/canllawiau yn ogystal â'r polisi diogelu data cyffredol i staff. Er hynny, ymddengys bod llawer o weithgareddau ar y gweill a heb eu gweithredu o fewn yr amserlen a osodwyd gydag ond un gweithgaredd o fewn y targed wedi'i osod hyd at fis Rhagfyr 2018.

Gwelwyd bod y Polisi Diogelu Data wedi cael ei diweddarau ac wedi'i gyflwyno ar y Ganolfan Bolisi ynghyd ag e-byst wedi mynd allan i'r holl staff yn eu hysbysu o'r newidiadau. Fodd bynnag, nid oes trefniadau cadarn mewn lle i sicrhau bod pob aelod o staff y Cyngor yn darllen a deall y polisi diogelu data, yn ogystal â gallu gweithredu ar y newidiadau sydd yn cwmpasu'r ddeddf a'r rheoliad newydd.

Ymddengys nad yw'r gofrestr asedau wedi cael ei gwblhau'n gyflawn. Gwelwyd bod diffyg mewn gwasanaethau i adnabod os oedd cytundebau data personol eu hangen neu adnabod y sail gyfreithiol o'u gweithgareddau prosesu data. Yn dilyn ein hymholiadau, ymddengys bod nifer o staff yn ansicr o'r gofynion, yn cynnwys os yw'n dibynnu ar ganiatâd fel sail gyfreithiol i brosesu data (a chaniatâd gan blant), ac os yw cytundebau angen cael eu sefydlu a/neu adolygu.

Adnabuwyd bod canllawiau ar gyfer gweithredu ar yr Asesiad Effaith Diogelu Data (AEDD) yn cynnwys Cwestiynau Sgrinio a thempled AEDD wedi cael eu sefydlu. Fodd bynnag, ni welwyd rheolaethau i sicrhau y gellir adnabod y prosiect a'u bod wedi cwblhau'r cwestiynau sgrinio, yn ogystal â'r ffurflen AEDD.

Adroddodd y Swyddog Diogelu Data Corfforaethol bod diffyg adnoddau ar hyn o bryd i allu cynnal archwiliadau sicrhau cydymffurfiaeth fel rhan o'i swydd a bod diffyg adnodd o fewn y tîm i gynnal archwiliadau yn risg i'r Cyngor.

Adnabuwyd gwasanaethau oedd wedi cynnal adolygiadau o'u hysbysiadu preifatrwydd. Allan o'r sampl o wasanaethau a ymholwyd, gwelwyd bod rhai wedi'u cwblhau ond bod y mwyafrif ar y gweill.

Ni chafwyd cadarnhad bod unrhyw waith proffilio a gwaith cynnal penderfyniadau awtomatig yn cael eu cynnal o fewn cydymffurfiaeth RhDDC.

- 7.1 Croesawyd Ian Jones, Pennaeth Cynorthwyol, Cefnogaeth Gorfforaethol a Helen Parry, Uwch Swyddog Statudol Diogelu Gwybodaeth i'r Gweithgor.

- 7.2 Nododd y Rheolwr Archwilio fod RDDC (GDPR) wedi dod i rym ers dros flwyddyn bellach a bwriad yr archwiliad gwreiddiol oedd gwirio os yw'r Cyngor wedi rhoi trefniadau addas mewn lle. Roedd yr archwiliad wedi ei chynnal ym misoedd Awst a Medi a bod Archwilio Mewnol yn ymwybodol o'r cynydd dilynol. Ategodd yr Uwch Swyddog Statudol y sylwadau yma gan ychwanegu y dechreuwyd yr adroddiad ym mis Awst ac mai proses parhaus yw hi gyda nifer o elfennau yn parhau ar y gweill . Mae natur y gwaith yn awgrymu na ddaw i ben ac ei fod yn dasg sy'n esblygu drwy'r adeg. Mae'n ddibynnol ar ymrwymiad yr Adrannau ac mae'r ffaith yma yn her er mwyn sicrhau fod ffocws yn parhau a'r Aadrannau ddim yn adrodd eleni ag yna'n anghofio.
- 7.3 Mae unigolyn ym mhob Adran gyda cyfrifioldeb penodol a grwpiau tasg wedi eu sefydlu er mwyn adrodd ar y gwaith. Nid oes gan yr Uwch Swyddog bryderon am unrhyw adran yn benndol ond mae'r anhawsterau yn cynnwys y posibilrwydd o fethu dal i fyny efo'r newidiadau.
- 7.4 Cadarnhaodd y Rheolwr Archwilio fod y maes yma yn derbyn sylw yn eu cynlluniau gyda elfennau o ddiogelwch data a gwybodaeth yn ran o'r mwyafrif o archwiliadau. e.e. gwybodaeth bersonol mewn cartref a canolfannau hamdden neu cyflogau a phensiynau – ffeiliau personél ayb. Roedd un archwiliad fwy penodol yn cynnwys ymweld â swyddfeydd tu allan i oriau gwaith i wirio cynnwys ar ddesgiau a gadael nodyn i atgoffa a chodi ymwybyddiaeth staff. Mae unrhyw bryderon yn dilyn archwiliadau mewnol yn cael eu adrodd yn ôl i'r Uwch Swyddog Statudol.
- 7.5 Ychwanegodd Aelod o'r Gweithgor ei fod yn fater o ddiwylliant a dim yn gyfrifoldeb ar rhywun yn benodol – yn debyg iawn i'r eitem blaenorol ar Ddiogelu. Ategodd y Pennaeth Cynorthwyol eu bod yn gweithio ar gryfhau yr elfen o ymwybyddiaeth a dealltwriaeth staff a chynyddu atebolrwydd fel rhan o herio perfformiad.
- 7.6 Diolchwyd i'r Pennaeth Cynorthwyol a'r Uwch Swyddog Statudol Diogelu Gwybodaeth am fynychu'r cyfarfod ac am egluro'r sefyllfa gyfredol a'r gwaith parhaol yn ymwneud a'r Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol.